

CRNA GORA

MINISTARSTVO ODRŽIVOG RAZVOJA
I TURIZMA

**IZVJEŠTAJ O SPROVOĐENJU NACIONALNE STRATEGIJE BIODIVERZITETA
U 2014. GODINI**

REZIME

Podgorica, decembar 2014.

UVOD

Pristupanjem Konvenciji o biološkoj raznovrsnosti u junu 2006. Crna Gora se obavezala na zaštitu ukupne biološke i genetske raznovrsnosti na način propisan Konvencijom. Shodno zahtjevima Konvencije, prva Nacionalna strategija biodiverziteta i akcioni plan za period 2010 – 2015. su usvojeni 29. jula 2010. godine. Strategija je temeljni dokument za zaštitu prirode koji utvrđuje dugoročne ciljeve i brojne mjere za zaštitu biološke raznovrsnosti i zaštićenih prirodnih dobara, kao i načine njene primjene u skladu sa ukupnim ekonomskim i društvenim prilikama u zemlji.

Prije donošenja Strategije usvojen je novi Zakon o zaštiti prirode (2008), radi transponovanja odgovarajućih odredbi iz raznih međunarodnih sporazuma u oblasti zaštite prirode, uključujući Konvenciju o biološkoj raznovrsnosti i relevantne propise EU u nacionalno zakonodavstvo. U cilju postepene harmonizacije u oblasti zaštite prirode sa legislativom Evropske Unije, kako bi se ispunili prioriteti u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja i približili standardima koji se primjenjuju u EU, u decembru 2013. godine Vlada Crne Gore je usvojila Zakona o izmjenama i dopunama zakona o zaštiti prirode u cilju daljeg transponovanja odredbi Direktive o staništima i Direktive o pticama.

Strategijom su utvrđene glavne prijetnje po biodiverzitet i ekosisteme, kao što su: povećana urbanizacija i razvoj turizma na prirodnim staništima; promjene u praksi korišćenja zemljišta, posebno u odnosu na poljoprivredu i šumarstvo; neodrživo i neplansko korišćenje prirodnog bogatstva (uključujući prekomjerni lov, prekomjernu berbu, itd.); zagađenje vode, tla i vazduha industrijskim i poljoprivrednim zagađivačima i komunalnim otpadom; uvođenje stranih, invazivnih vrsta je do sada slabo istražena prijetnja, ali se njen veći značaj među prijetnjama po biodiverzitet može uskoro očekivati; uticaj klimatskih promjena, a posebno učinak toplih i suvih perioda na šumska staništa koja trebaju biti u središtu veće pažnje.

Kumulativni efekat gore pomenutih prijetnji na biološku raznovrsnost je gubitak rijetkih ili ugroženih staništa i njima pripadajućih (često endemskih) vrsta, posebno na obali, kao i smanjenje funkcionalnosti i stabilnosti prirodnih ekosistema, posebno šumskih i vodenih.

Sadržaj Izvještaja sastavljen je u skladu sa članom 102 Zakona o zaštiti prirode („Sl.list CG” br., 51/08 i 62/13).

Navedeni Izvještaj sadrži:

- podatke o stanju biološke i predione raznovrsnosti, zaštićenih stanišnih tipova i divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva sa analizom njihove ugroženosti, kao i razloge ugroženosti i probleme zaštite;
- podatke o uticajima korišćenja prirodnih resursa na biološku i predionu raznovrsnost;
- podatke o uticajima pojedinih radnji, aktivnosti i djelatnosti na prirodu;
- ocjenu sprovedenih mjera očuvanja biološke i predione raznovrsnosti i zaštićenih prirodnih dobara;
- podatke o korišćenju finansijskih sredstava za zaštitu prirode;
- procjenu potrebe izmjene i dopune Strategije;
- druge podatke od značaja za zaštitu i očuvanje prirode.

I PODACI O STANJU BIOLOŠKE I PREDIONE RAZNOVRSNOSTI, ZAŠTIĆENIH STANIŠNIH TIPOVA I DIVLJIH VRSTA BILJAKA, ŽIVOTINJA I GLJIVA SA ANALIZOM NJIHOVE UGROŽENOSTI, KAO I RAZLOGE UGROŽENOSTI I PROBLEME ZAŠTITE

Raznovernost geologije, pejzaža, tipova klime i tla Crne Gore, kao i njen položaj na Balkanskom poluostrvu i Jadranskom moru, stvorili su uslove za razvoj veoma bogate biološke raznovrsnosti, čineći Crnu Goru jednom od "vrućih tačaka" biološke raznovrsnosti u Evropi i Svijetu.

Praćenjem stanja (monitoringom) biodiverziteta dat je presjek stanja biodiverziteta za lokacije koje su bile predmet monitoringa.

Programom monitoringa biodiverziteta u 2013. godini obuhvaćene su lokacije:

- Rijeka Morača (Zlatica, Raslovići, Milunovići, Andrijevo),
- Komarnica,
- Kanjon rijeke Mrtvice,
- Rijeka Lim sa pritokama,
- Krnovo, i
- Skadarsko jezero.

II PODACI O UTICAJIMA KORIŠĆENJA PRIRODNIH RESURSA NA BIOLOŠKU I PREDIONU RAZNOVRSNOST I UTICAJIMA POJEDINI RADNJI, AKTIVNOSTI I DJELATNOSTI NA PRIRODU

Dio Izvještaja koji se odnosi na ocjenu stanja i indentifikovane pritiske preuzet je iz Informacije o stanju životne sredine za 2013. godinu koju je Vlada usvojila na sjednici od 31.07.2014. godine.

Nacionalnom strategijom biodiverziteta sa Akcionim planom za period 2010 – 2015. godine predviđene su određene obaveze lokalne samouprave. Isključiva obaveza lokalnih samouprava se odnosi na izradu Lokalnog akcionog plana za biodiverzitet i drugih aktivnosti kao što je revizija postojećih zaštićenih prirodnih dobara i stavljanje pod zaštitu novih područja prirode (regionalni park i park prirode, spomenik prirode i predio izuzetnih odlika).

Kada je u pitanju lokalni nivo opštine Pljevlja, Žabljak, Berane, Cetinje i Tivat su ispunile obavezu izrade Lokalnog akcionog plana za biodiverzitet. Ostale opštine sprovode pripreme aktivnosti u cilju realizovanja strategijom propisane obaveze.

III OCJENA SPROVEDENIH MJERA OČUVANJA BIOLOŠKE I PREDIONE RAZNOVRSNOSTI I ZAŠTIĆENIH PRIRODNIH DOBARA

Akcioni plan Nacionalne strategije biodiverziteta (2010-2015) sadrži 54 mjere i aktivnosti grupisane u oko sedam tematskih cjelina koje korespondiraju sa ključnim izazovima u zaštiti i očuvanju biodiverziteta u Crnoj Gori. Napredak u realizaciji Nacionalne strategije biodiverziteta sa Akcionim planom (2010.-2015) je umjeren, a značajan broj važnih mjera koje se nalaze u Akcionom planu vjerovatno neće biti realizovan do 2015.godine.

Generalno, relevantne institucije koje se bave zaštitom prirode i lokalne samouprave ističu problem nedovoljnih i veoma ograničenih finansijskih sredstava koje se izdvajaju za ovu oblast pa i samu realizaciju mjera koje su definisane aktuelnom Nacionalnom strategijom biodiverziteta sa Akcionim planom (2010.-2015). To takođe uzrokuje i nedovoljan obim podataka i informacija o stanju i statusu biodiverziteta koje bi na odgovarajući način mogle biti relevantna podloga za donošenje odluka. Takođe, i problematika nedovoljnih kadrovskih kapaciteta koji bi se bavili ovim pitanjima u buduće predstavlja evidentan problem.

V PODACI O KORIŠĆENJU FINANSIJSKIH SREDSTAVA ZA ZAŠTITU PRIRODE

U 2014. godini je budžetom Agencije za zaštitu životne sredine bilo predviđeno izdvajanje za realizaciju *Programa monitoringa stanja* u životnoj sredini, za program stanja biodiverziteta 10.000,00 €.

U odnosu na projekte koje u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma i ostalim relevantnim institucijama u Crnoj Gori realizuje UNDP u 2014. godini za potrebe realizacije projektnih aktivnosti koje su povezani sa zaštitom prirode ukupno je izdvojeno 534,724\$ od čega UNDP GEF projekti Kataliziranje finansiranja zaštićenih područja u Crnoj Gori (PAF) 219,470\$, Jačanje sistema održivosti zaštićenih područja Crne Gore (PAS)- 184,980\$, Revizija Nacionalne strategije biodiverziteta sa akcionim planom (BSAP)- 86,466\$ i za Program upravljanja obalnim područjem Crne Gore (CAMP CG)- 43,808\$.

Kroz IPA 2012 program aplicirano je kod Evropske Komisije i odobren je projekat IPA „Jačanje sistema zaštite životne sredine u Crnoj Gori“ čija se jedna komponenta odnosi na uspostavljanje Natura 2000 mreže područja i čija je vrijednost 2.8 miliona eura.

VI PROCJENA POTREBE IZMJENE I DOPUNE STRATEGIJE

Na Desetom sastanku Ugovornih strana Konvencije o biodiverzitetu, koji je održan u Nagoji, Japan, od 18-29. oktobra 2010. godine, usvojen je Strateški plan za biodiverzitet za predstojeću dekadu, koji sadrži 5 opštih ciljeva ("Aichi Biodiversity Targets"), a to su:

1. Identifikacija uzroka gubitka biološke raznovrsnosti i povećanje svijesti o značaju iste na nivou države tj. društva.
2. Smanjiti direktne pritiske na biološku raznovrsnost i promovisati njegovu održivu upotrebu.
3. Poboljšati stanje biološke raznovrsnosti putem očuvanja ekosistema, vrsta i genetske raznovrsnosti.

4. Omogućiti bolju raspodjelu koristi od biološke raznovrsnosti i ekosistemskih usluga za sve.
5. Poboľšati implementaciju kroz participativno planiranje, upravljanja znanjem i izgradnju kapaciteta.

Svrha Strateškog plana za biodiverzitet 2011-2020. je promovisanje efikasnog sprovođenja Konvencije o biodiverzitetu kroz strateški pristup, koji obuhvata zajedničku viziju, misiju, strateške ciljeve i podciljeve ("Aichi biodiversity targets"), koji će nadahnuti širok krug djelovanja svih strana i interesnih grupa. Strateški plan će, takođe, pružiti fleksibilan okvir za uspostavljanje nacionalnih i regionalnih ciljeva i povećanje koherentnosti u primjeni odredaba Konvencije i odluka Konferencije strana ugovornica Konvencije, uključujući i programe rada i globalne Strategije za očuvanje biljaka kao i Nagoja protokola o ravnomjernom pristupu genetskim resursima i razmjeni koristi koje proizlaze iz njihove upotrebe. Takođe, Strateški plan će poslužiti kao osnova za razvoj komunikacijskih sredstava, kako bi bili u stanju da privuku interesovanje i učešće subjekata, čime se olakšava usmjeravanje biološke raznovrsnosti u šire nacionalne i globalne planove.

Imajući u vidu potrebu za usklađivanjem sa novim smjernicama i zahtjevima Konvencije o biodiverzitetu do 2020. godine i drugim međunarodnim strateskim dokumentima, koji su u medjuvremenu nastali, kao i činjenicu da važeća strategija ističe javila se potreba za **revizijom Nacionalne strategije biodiverziteta sa akcionim planom**. S tim u vezi, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je u saradnji sa Kancelarijom Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, 2012. godine otpočelo je sa projektom "Nacionalno planiranje biodiverziteta u cilju podrške realizaciji Strateškog plana CBD 2011-2020 u Crnoj Gori", koji se finansira od strane Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF5). Osnovni cilj ovog projekta je revizija postojeće Nacionalne strategije biodiverziteta sa akcionim planom za period 2010- 2015. godina, kao i priprema V Nacionalnog izvještaja o implementaciji Konvencije o biološkoj raznovrsnosti.

VII DRUGI PODACI OD ZNAČAJA ZA ZAŠTITU I OČUVANJE PRIRODE

Shodno Programu monitoringa za 2014. godinu radiće se sveobuhvatnije istraživanje na polju biodiverziteta. Podaci će biti dostavljeni Agenciji za životnu sredinu najkasnije do 31. marta 2015. godine i koristiće se za ispunjavanje međunarodnih obaveza koje se odnose na izvještavanje, prije svega, prema Evropskoj agenciji za zaštitu životne sredine kao i za ispunjavanje obaveza koje proističu iz Konvencije o biološkom diverzitetu. Takođe, podaci će se uzeti u obzir pri donošenju odluka u procesu izdavanja saglasnosti na elaborate o procjeni uticaja izgradnje projekta na životnu sredinu, izdavanju mišljenja na stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu i sl.

U Četvrtom izvještaju o implementaciji Strategije biodiverziteta dat je presjek najznačajnijih rezultata postignutih u oblasti zaštite biodiverziteta koji će omogućiti i njihovo bolje sagledavanje, kao i postavljenih ciljeva čija će realizacija doprinijeti pozitivnim rezultatima u očuvanju sveukupne biološke i predione raznovrsnosti Crne Gore.

IZVJEŠTAJ O SPROVOĐENJU NACIONALNE STRATEGIJE BIODIVERZITETA U 2014. GODINI

Podgorica
decembar 2014.

Agencija za zaštitu životne sredine

Izvještaj o sprovođenju Nacionalne strategije biodiverziteta u 2014. godini

Pripremila:

Agencija za zaštitu životne sredine na bazi Petog nacionalnog Izvjestaja o implementaciji Strategije biodiverziteta (CBD) prema Konvenciji Ujedinjenih nacija o biološkoj raznovrsnosti

u saradnji sa

Ministarstvom održivog razvoja i turizma,

Relevantnim vladinim sektorima, i

Lokalnim samoupravama

Agencija za zaštitu životne sredine

Spisak akronima

AŽŽS	Agencija za zaštitu životne sredine
CBD	Konvencija o biološkoj raznovrsnosti
EU	Evropska Unija
IBA	Područja koja su značajna za ptice
IBM	Instytut za biologiju mora Kotor
IFA	Područja koja su značajna za gljive
IPA	Područja koja su značajna za biljke
LBAP	Lokalni akcioni plan za biodiverzitet
LS	Lokalne samouprave
ME	Ministarstvo ekonomije
MPRR	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
MORiT	Ministarstvo održivog razvoja i turizma
JPNPCG	JP Nacionalni Parkovi Crne Gore
JP MD	Javno preduzeće Morsko dobro
ZPM	Zaštićeno područje u moru
UŠ	Uprava za šume

UVOD

Crna Gora je pristupila Konvenciji o biodiverzitetu u juna 2006. godine, i time se obavezala na zaštitu ukupne biološke i genetske raznovrsnosti na način propisan Konvencijom. Na osnovu Konvencije, prva Nacionalna strategija biodiverziteta sa akcionim planom za period 2010 – 2015. usvojena je od strane Vlade Crne Gore, na predlog Ministarstva uređenja prostora i zaštite životne sredine (sadašnje Ministarstvo održivog razvoja i turizma), 29. jula 2010. godine.

Nacionalnom strategijom biodiverziteta sa Akcionim planom za period 2010-2015. god. obrađeni su ciljevi i zahtjevi Konvencije o biodiverzitetu i to: zaštita biološkog diverziteta, kao i održivo korišćenje njegovih komponenti i pravedna raspodjela koristi od upotrebe genetskih resursa. Strategijom su formulisana i osnovna načela, kao i dugoročni i operativni ciljevi. Ciljevi i načela predstavljaju okvir u kome su sažete postojeće potrebe i mogućnosti za preduzimanje aktivnosti na zaštiti biološkog diverziteta u Crnoj Gori. Identifikovana su posebno značajna pitanja za zaštitu biodiverziteta i njegovo održivo korišćenje, a tiču se sektora prostornog planiranja, turizma i kapitalnih infrastrukturnih projekata. U Strategiji su posebno izdvojeni izazovi i faktori ugrožavanja biološkog diverziteta, na koje je kao odgovor predložen Akcioni plan za period 2010 - 2015 god. sa 54 mjere zaštite.

Shodno članu 102 Zakona o zaštiti prirode ("Sl. list Crne Gore", br. 51/08) definisana je obaveza izrade godišnjih Izvještaja o implementaciji Strategije.

I) Stanje biološke i predione raznovrsnosti, zaštićenih stanišnih tipova i divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva sa analizom njihove ugroženosti, kao i razlozi ugroženosti i problemi zaštite

Biološka raznovrsnost (biodiverzitet) je raznovrsnost živih organizama, uključujući i suvozemne, morske i druge vodene ekosisteme i ekološke komplekse, kao i raznovrsnost u okviru vrste, između vrsta i između ekosistema.

Na globalnom nivou, Crna Gora je jedna od “vrućih tačaka” biodiverziteta na Mediteranu. Zajedno sa planinskim regionom Bugarske, Crna Gora je jedan od 153 globalno značajna centra florističke raznovrsnosti. Planinska područja Lovćena i Prokletija posebno se izdvajaju kao “vruće tačke” herpetofaune.

Nacionalnim zakonodavstvom zaštićeno je ukupno 307 biljaka, 111 gljiva i 430 životinjskih vrsta. Broj zaštićenih vrsta uglavnom odražava stepen u kojem su različite grupe istražene i ne treba ga nužno tumačiti kao pokazatelj njihove raznovrsnosti i značaja. Broj zaštićenih vrsta dat je u tabeli 1.

Sa nekih 3.250 biljnih vrsta, raznovrsnost flore u Crnoj Gori je među najvećim u regionu. Indeks S/A₁ za vaskularne biljke u Crnoj Gori iznosi 0,837 – što je najveća zabilježena vrijednost u svim evropskim zemljama. Evidentirane su ukupno 223 endemske vrste i podvrste biljaka. Indeks gustine gnijezdećih ptica u Crnoj Gori je 0,557, što je značajno iznad prosjeka na Balkanu koji iznosi 0,435. Specifičan agrobiodiverzitet zemlje takođe predstavlja značajan kvalitet.

Teritorija Crne Gore je podijeljena na dva osnovna bio-geografska regiona (mediteranski i alpski). U odnosu na malu površinu od 13,812 km² crnogorska teritorija obuhvata širok spektar ekosistema i vrsta staništa. Prema Nacionalnoj strategiji biodiverziteta sa akcionom planom (NSBAP iz 2010. godine), u zemlji se mogu naći planinski, šumski, stepski, slatkovodni i morski ekosistemi.

Područja zaštićena na osnovu nacionalnog zakonodavstva pokrivaju skoro 125.000 ha ili 9,05% cjelokupne teritorije. Prema Indikatorskom izvještaju (Agencija za zaštitu životne sredine, 2013.), pet nacionalnih parkova (NP) čine približno 80% ukupnog sistema zaštićenih područja (ZP). Preostalih 20% odnosi se na više od 45 lokaliteta koji su proglašeni za spomenike prirode, predjele posebnih prirodnih odlika i (stroge i posebne) rezervate prirode.² Pored toga, više lokaliteta je zaštićeno po osnovu međunarodnih ugovora. NP Durmitor je na UNESCO Listi svjetske prirodne baštine od 1980. godine zbog svojih izuzetnih univerzalnih vrijednosti. Zajedno sa kanjonom rijeke Tare (ukupna površina NP i područja kanjona je blizu 183,000 ha) je dio UNESCO mreže Čovjek i rezervati biosfere (MAB) od 1977. Kotorsko-risanski zaliv se takođe na listi Svjetske kulturne i prirodne baštine. U Ramsar lokalitete spadaju NP Skadarsko jezero (20.000 ha) i Tivatska solila (150 ha).

1: Broj zaštićenih vrsta po grupama

Grupa	Broj zaštićenih vrsta	
Paprati i rastavići	2	vrste
Sjemenjače	272	vrste
Alge	6	vrste
Mahovine	27	vrsta
Gljive	111	vrsta
Korali	7	vrsta
Sunđer	9	vrsta
<i>Člankoviti crvi</i>	6	vrsta
Bodljokošci	6	vrsta
Rakovi	4	vrsta
Paukovi	5	vrsta
Insekti	14	vrsta
Mekušci	18	vrsta
Ribe	11	vrsta
Vodozemci	16	vrsta
Gmizavci	26	vrsta
Ptice	298	vrsta
Sisari	10	vrsta i svi slijepi miševi

Izvor: Rješenje o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta (Službeni list RCG 76/06)

Konvencija o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa (Bernska konvencija) i zakonodavstvo Evropske unije regulišu zaštitu ugroženih vrsta i stanišnih tipova koja se ističu u biogeografskim regijama na teritoriji države. Odabir područja koja ispunjavaju kriterijume za povezivanje u EMERALD mrežu u Crnoj Gori započeo je 2005. godine, u okviru projekta koji je finansirao Savjet Evrope, a realizovalo ga je tadašnje Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine, pravni prethodnik Ministarstva održivog razvoja i turizma putem formiranja ekspertske tima. Projekat je završen 2008.godine i kao rezultat Projekta Sekretarijatu Bernske konvencije predloženo su 32 EMERALD područja.

U zemlji su prepoznata takođe i druga brojna područja od međunarodnog značaja sa rijetkim, endemskim i ugroženim vrstama (Područja koja su značajna za ptice (IBA), Područja koja su značajna za biljke (IPA) i Područja koja su značajna za gljive (IFA)). Međutim, Područja koja su značajna za gljive (IFA) još nijesu određena jer istraživanje u cilju njihove identifikacije nijesu završena pa nedostaju informacije.

EMERALD mreža u Crnoj Gori sastoji od 32 lokaliteta - područja od posebnog interesa za zaštitu (ASCI) i to: 1. Kotorsko-Risanski zaliv, 2. Platomuni, 3. Ostrvo Katići, 4. Tivatska solila, 5. Buljarica, 6. Brdo Spas, 7. Plaža Pećin, 8. Orijen, 9. Lovćen, 10. Rumija, 11. Velika plaža i Solana, 12. Šasko jezero, rijeka Bojana, Knete i Ada, 13. Skadarsko jezero, 14. Ćemovsko polje, 15. Pećina u Đalovića klisuri, 16. Cijevna (rijeka i kanjon), 17. Kanjon Male rijeke, 18. Kanjon Mrtvice, 19. Komarnica, 20. Ostatak kanjona Pive, 21. Golija i Ledenice, 22. Komovi, 23. Durmitor, 24. Bjelasica, 25. Visitor i Zeletin, 26. Prokletije, 27. Hajla, 28. Sinjajevina, 29. Bioč, Maglić i Volujak, 30. Ljubišnja, 31. dolina Ćehotine 32. Dolina Lima.

Područja koja su značajna za ptice (IBA)

Osnovni spisak prepoznatih značajnih lokaliteta za boravak ptica obuhvata: deltu rijeke Bojane, planinu Rumiju, Skadarsko jezero, Plavsko jezero sa plavnim područjima, Tivatska solila, Ćemovsko polje, planinski lanac Prokletije, akumulaciona jezera kod Nikšića, planinu Hajlu, Biogradsku goru, Durmitor, kanjon Cijevne

Dok spisak dodatno prepoznatih potencijalnih značajnih lokaliteta za boravak ptica obuhvata: dolinu rijeke Zete, Kučke planine, Visitorske planine, Komove, Goliju, Pivske planine i planinu Ljubišnju.

Područja koja su značajna za biljke (IPA)

Prepoznata su ukupno 27 lokaliteta, uključujući:

Babji Zub; 2. Biogradska gora; 3. Brdo Spas; 4. Buljarica; 5. Dolina Grebaje; 6. Dolina rijeke Lim; 7. Durmitor i Kanjon rijeke Tare; 8. Hajla; 9. Jerinja glava; 10. Kakaricka gora; 11. Kanjon rijeke Cijevne sa humom orahovskim; 12. Kanjon rijeke Mrtvice; 13. Kanjon rijeke pive; 14. Katići, Donkova i Velja Seka; 15. Komovi; 16. Kotorsko Risanski zaliv; 17. Ljubišnja; 18. Lovćen;

Status biodiverziteta i trendovi

Uvid u postojeće stanje biodiverziteta ostvaruje se putem praćenja stanja ugroženosti vrsta i staništa što je preduslov za adekvatnu zaštitu i djelovanje. Praćenje stanja biodiverziteta ima za cilj njegovo očuvanje, unaprjeđenje i zaštitu, a usmjeren je na praćenje najreprezentativnijih vrsta i staništa od međunarodnog i nacionalnog značaja.

U periodu 2010 – 2014, monitoring program je obuhvatio osjetljive ekosisteme i važne vrste odnosno nekoliko reprezentativnih lokaliteta. U poređenju sa 2011. godinom, broj lokaliteta na kojima je rađen monitoring je značajno smanjen 2012. a naročito 2013. i 2014. godine. Procjena statusa biodiverziteta i trendova kao i promjena, koje su se desile od podnošenja prethodnih izvještaja, otežana je zbog ograničenog (po obuhvatu i vremenskom periodu koji pokriva) monitoringa biodiverziteta usled finansijskih ograničenja u budžetu kao i nedovoljnog broja istraživačkih projekata u ovoj oblasti.

Agencija za zaštitu životne sredine (AZŽS) je 2013. godine pripremila Izvještaj o stanju životne sredine na bazi indikatora zasnovan na pokazateljima za sve sektore i teme iz oblasti životne sredine. Konkretni pokazatelji koji su obuhvaćeni izvještajem za oblast biodiverziteta su: a) diverzitet vrsta; b) zastupljenost i stanje odabranih vrsta; c) suva stabla u šumama; d) brojnost i dinamika populacija divljači u lovištima; e) alohtone i/ ili invazivne vrste; f) šumski požari i g) zaštićena područja. Trofični indeks za morske vode je takođe obuhvaćen.

Raspoloživi podaci govore da su i dalje prisutni prethodni trendovi i procesi koji su uticali na biodiverzitet. Urbanizacija i razvoj turizma i dalje su izvor najvećeg pritiska na priobalni biodiverzitet i utiču na zone sa rijetkim, endemskim i zaštićenim staništima i vrstama. Najugroženija priobalna staništa su pješčane dine ulcinjske Velike plaže (jedno od posljednjih lokacija jedinstvene i rijetke halofitne vegetacije) i ostaci šume skadarskog hrasta (*Quercus robur scutariensis*) u zaleđu plaže. Ostale lokacije na kojima su dugotrajni pritisci uzrokovani urbanizacijom doveli do fragmentacije i degradacije staništa i gubitka biodiverziteta su brdo Spas, plaža Jaz i Kotorsko-risanski zaliv.

Značajne promjene zabilježene su kod šumskih ekosistema, naročito zbog velikih šumskih požara koji su se desili 2011. godine i zahvatili skoro 7% ukupne površine pod šumama. Na pojedinim lokacijama, kao što je planina Ljubišnja, izraženi su procesi degradacije (zbog intenzivne sječe i zagađenja). U tom području evidentiran je i značajan broj sasušenih stabala smrče (uzroci su nepoznati). Kao što pokazuju podaci iz Nacionalne inventure šuma, generalni trend kod stepena pokrivenosti šumama je pozitivan (područja pod šumama su dostigla 60% nacionalne teritorije).

Takođe, trend eutrofikacije kao glavni faktor koji utiče na slatkovodna i močvarna staništa nastavljen je u proteklih nekoliko godina pošto nije bilo značajnijih intervencija na rješavanju problema zagađenja iz naselja. Osim toga, vađenje pijeska i šljunka iz vodotoka uticalo je na biodiverzitet na više konkretnih lokacija u posljednjih nekoliko

godina, uključujući, na primjer, uništavanje staništa i velike hidrološke promjene na rijeci Grnčar (primjer ekstremne prekomjerne eksploatacije).

U proteklom periodu SO Nikšić, na sjednici održanoj 27.06.2014.godine, donijela je Odluku o proglašenju zaštićenog prirodnog dobra spomenika prirode "Gornjepoljski vir" ("Sl.list.CG – Opštinski propisi", br.20/14 od 09.07.2014.godine) što je prvo proglašeno zaštićeno prirodno dobro od 2009. godine. Takođe, određene aktivnosti u pravcu proglašenja novih područja realizovane su u skorijem periodu i to:

- Kroz GEF/ UNDP projekat Jačanje sistema zaštićenih područja u Crnoj Gori (PAS). Izrađene su studije zaštite za regionalne parkove Piva i Komovi a trenutno se pripremaju neophodna akta kako bi do planiranog proglašenja došlo do kraja 2014. Takođe, Izrađena je takođe i Studija izvodljivosti za morsko zaštićeno područje Platamuni i slijedi dalji konsultativni proces kako bi se finalizovalo proglašenje.

Izrada Studije izvodljivosti o promjeni granica Nacionalnog parka Durmitor takođe je pokrenuta da bi se uzeo u obzir gubitak pojedinih karakteristika zaštićenog područja prirode zbog bespravne gradnje u zoni grada Žabljaka- Stručna podloga - Studija izvodljivosti za reviziju granica Nacionalnog parka Durmitor (dopunjena verzija) završena je 04. decembar, 2013. godine, a akt o proglašenju novih granica NP Durmitor bio je Zakon o nacionalnim parkovima, koji je stupio na snagu u junu 2014. godine.

Tokom izvještajnog perioda izrađena je u svrhu revizije i Studija zaštite za zaštićeno prirodno dobro „Savinska Dubrava“ kao i Gradski park u Tivtu.

Napori na uspostavljanju prvog ZMP (zaštićena marinska područja) naišli su na nekoliko izazova, uključujući potrebu da se obezbijede održiva upravljačka struktura ZMP i odgovarajuća finansijska sredstva. Izmjene i dopune Zakona o zaštiti prirode (Službeni list RCG 51/08 i 64/13) koje su usvojene 2013. godine sadrže odredbe o upravljačima ZP u zoni morskog dobra - pitanje koje ranije nije bilo uređeno i koje je stvaralo praktične probleme za upravljanje ZP u tom dijelu (prvenstveno za posebni rezervat prirode Tivatska solila).

Na osnovu ograničenih raspoloživih informacija, ukupno stanje biodiverziteta se može ocijeniti kao zadovoljavajuće, ali trendovi kod jednog broja vrsta i staništa na određenim lokalitetima ostaju razlog za zabrinutost. U odsustvu odgovarajućih mjera zaštite, dugotrajni pritisci koji utiču na određene komponente biodiverziteta prijete da ugroze vitalnost i stabilnost tih ekosistema kao i njihovu sposobnost da nastave sa pružanjem usluga na kojima počiva društveno-ekonomski razvoj. Priobalni, šumski i slatkovodni ekosistemi izloženi su najvećim pritiscima i u njima je zabilježeno najviše negativnih uticaja na biodiverzitet. Visok nivo korelacije između ekonomskog razvoja, najvećih pritisaka i negativnih trendova kod nekih komponenti biodiverziteta svjedoči o nedostatku djelotvornih instrumenata za planiranje i realizaciju privrednih aktivnosti na način koji je najmanje štetan po staništa i vrst

Rezime rezultata programa monitoringa biodiverziteta za 2013. godinu

---

Program monitoringa biodiverziteta u 2013. godini obuhvaćeno je 6 lokacija i to:

- Rijeka Morača (Zlatica, Raslovići, Milunovići, Andrijevo)
- Komarnica
- Kanjon rijeke Mrtvice
- Rijeka Lim sa pritokama
- Krnovo i
- Skadarsko jezero gdje su aktivnosti podržane od strane Njemačke vlade kroz projekat „Očuvanje i održivo korišćenje biodiverziteta na područjima Prespanskog, Ohridskog i Skadarskog jezera“ preko implementacione jedinice GIZ.

Konstatovano je da je Kanjon rijeke Komarnice dobro očuvan kao i Kanjon rijeke Mrtvice - Srednji i dio gornjeg toka su u dobrom stanju dok su na ostalim lokacijama identifikovani pritisci u manjem ili većem obimu od:

- Urbanizacija
- Neadekvatnog odlaganje otpada – posebno Velika plaža
- Lova
- Ribolov u vrijeme zabrana- Skadarsko jezero
- Eksploatacije šljunka
- Nedostataka infrastrukture za prečišćavanje otpadnih voda
- Sječa šume i krčenje drveća, žbunja i drugog rastinja

Detaljni podaci i ocjena stanja po vrstama i staništima data je u Izvještaju o stanju životne sredine za 2013. godinu.

II) Podaci o uticajima korišćenja prirodnih resursa na biološku i predionu raznovrsnost i uticajima pojedinih radnji, aktivnosti i djelatnosti na prirodu

Turizam, građevinarstvo i šumarstvo su glavni privredni sektori koji izazivaju negativne pritiske na biodiverzitet, a za njima slijede poljoprivreda, saobraćaj i industrija.

Izgradnju turističkih kapaciteta, te stambenih i objekata za odmor, posebno u priobalnim i vrijednim prirodnim područjima u centralnim i sjevernim djelovima zemlje, pokreće velika potražnja u turizmu za nekretninama na atraktivnim lokacijama i planska (tj. regulisana odgovarajućim prostornim planovima) i bespravna gradnja uticale su na uništavanje i degradaciju staništa, ali je bespravna gradnja nanijela veću štetu u smislu da se često odvijala u područjima sa značajnim biodiverzitetom. Izvor negativnih uticaja planirane gradnje na biodiverzitet leži u činjenici da u praksi prostorno planiranje često odgovara potrebama tržišta umjesto da se koristi kao instrument za zaštitu ekosistema i usluga koje oni pružaju. Namjena zemljišta utvrđena važećim prostornim planovima u primorskom regionu omogućila je, na primjer, planiranje pretjerano velikih površina za izgradnju novih objekata. Kontrola urbanizacije i povezanog razvoja infrastrukture (kroz odgovarajuće politike namjene zemljišta, poboljšanja sistema prostornog planiranja, sprovođenje relevantnih propisa i zaustavljanje bespravne gradnje) je i dalje ključni prioritet za rješavanje suštinskih uzroka gubitka biodiverziteta u Crnoj Gori.

Neophodna su takođe i poboljšanja u upravljanju šumskim i vodnim resursima kako bi se riješili uzroci prekomjerene i/ ili nekontrolisane eksploatacije, uključujući težnje za ostvarivanjem brzog profita u privatnom sektoru, nedovoljne kapacitete za sprovođenje propisa, nedostatak informacija i znanja o održivom korišćenju prirodnih resursa, itd. Rezultati monitoring programa proteklih godina pokazali su da su nelegalni ribolov i lov i dalje izvor značajnih pritisaka na određene populacije riba i ptica, često u područjima zaštićenim na nacionalnom nivou i/ ili u područjima od međunarodnog značaja, kao što su rijeka Tara, Skadarsko jezero, Velika plaža kod Ulcinja i druga. Neadekvatna primjena propisa u oblasti lova i ribolova na taj način i dalje ostaje jedan od važnih dubljih uzroka gubitka biodiverziteta. Slabosti u upravljanju zaštićenim područjima (uključujući nedovoljna finansijska sredstva, tehničke i kadrovske kapacitete) i nizak prioritet koji ova oblast ima u odlučivanju takođe dovode do pojave niza pritisaka koji rezultiraju negativnim trendovima u biodiverzitetu.

Još jedan skup indirektnih pokretača gubitka biodiverziteta povezan je sa zagađenjem. Upravljanje komunalnim otpadom i otpadnim vodama, kao i kontrola zagađenja iz industrije i saobraćaja moraju se značajno poboljšati da bi se izbjegli budući gubici biodiverziteta, posebno kod slatkovodnih, morskih i šumskih ekosistema. Manje od petine (18%) sakupljenih komunalnih otpadnih voda se trenutno prečišćava prije ispuštanja u prirodne prijemnike, dok se nekih 40% proizvedenog komunalnog otpada

odlaže na regulisane deponije. Proizvodnja energije i rudarstvo su grane sa intenzivnim emisijama i utiču na velike površine zemljišta, dok se otpad (šljaka i pepeo, rudarska jalovina) koji nastane ovim aktivnostima, uglavnom, odlaže na neodgovarajući način. Pomorski saobraćaj značajno doprinosi pritiscima na morske ekosisteme. Poljoprivreda, generalno, nije značajan zagađivač, ali u pojedinim područjima procjeđivanje zagađenja od poljoprivrede kroz zemljište i upotreba pesticida predstavljaju prijetnju biodiverzitetu i moraju se riješavati na odgovarajući način. Prema Indikatorskom izvještaju AZŽS za 2013. godinu, zabilježen je trend povećanja upotrebe pesticida tokom posljednje decenije. Što se tiče korišćenja mineralnih đubriva, količine značajno variraju iz godine u godinu, ali je i u tom dijelu evidentan rastući trend.

Generalno govoreći, jedan od glavnih uzroka koji leži u osnovi direktnih pritisaka na biodiverzitet i jedan od ključnih razloga za nedovoljan napredak u primjeni mjera za njihovu kontrolu je niska svijest na svim nivoima i sa njom povezan nizak stepen prioriteta koji se daje zaštiti biodiverziteta. Nedostatak podataka i na njima utemeljenog donošenja odluka takođe spadaju u kategoriju dubljih uzorka negativnih trendova kod biodiverziteta u Crnoj Gori.

Uticaji smanjenja biodiverziteta i vitalnosti ekosistema na dobrobit ljudi

---

Do sada nije bilo pokušaja da se detaljno procijene uticaji smanjenja biodiverziteta na usluge koje pružaju ekosistemi i da se izraze u ekonomskim kategorijama. Postoje međutim mišljenja stručnjaka i posredni dokazi koji govore da smanjenje biodiverziteta već ima osjetan uticaj na pružanje usluga ekosistema i na povezane kulturne i socio-ekonomske koristi, kako i da bi potencijalni budući gubici mogli biti značajni. Smanjenje biološke raznovrsnosti i usluga ekosistema, ukoliko bi takav trend preovladao, ozbiljno bi umanjili izgled Crne Gore da postigne dugoročne ciljeve pametnog, održivog i ravnopravnog razvoja.

Intenzivna sječa i uklanjanje niske vegetacije u pojedinim područjima zemlje podspiješilo je proces erozije. U kombinaciji sa prekomjerenom eksploatacijom materijala iz riječnih tokova (i uticajima klimatskih promjena), to je rezultiralo češćim i snažnijim poplavama. Bujice karakteristične za planinske rijeke na sjeveru zemlje nanijele su značajnu štetu infrastrukturi, imovini i poljoprivrednom zemljištu, što je stvorilo teškoće za brojne lokalne zajednice. Poplave često pogađaju najosjetljivije segmente stanovništva. Šteta od poplava 2010. godine (jedna od najtežih poplava posljednjih godina) procijenjena je na više od 40 miliona eura. Na primorju, uništenje određenih staništa i uklanjanje vegetacije zbog izgradnje su intenzivirali procese erozije što cijelo područje čini osjetljivijim na prirodne nepogode. Zapriječeni i/ili izmijenjeni vodotoci, koji su nekada kanalisali bujice u more, imaju sličan efekat (intenziviranje erozije).

Još jedan primjer je smanjenje ribljeg fonda (kao posljedica prekomjerenog izlova i/ ili nedozvoljenih metoda ribolova, zagađenja, ugrožavanja mrijestilišta) koje negativno utiče na tradicionalne aktivnosti i život lokalnih zajednica oko Skadarskog jezera. Mada, stanje ribljih resursa teško je procijeniti na nivou cijele Crne Gore zbog metodoloških nedostataka u praćenju stanja populacija riba.

Lov i ribolov su još jedan značajan oblik korišćenja prirodnih resursa. Pogoršanju stanja populacija divljači značajno je doprinjeo i krivolov, koji je bio prisutan u proteklom periodu uslijed slabe kontrole i usled loše opšte ekonomske situacije u državi.

Ilegalno sakupljanje ljekovitog i jestivog bilja, gljiva i pojedinih vrsta životinja koje je prisutno na teritoriji Crne Gore takođe predstavlja značajan problem.

Degradacija pojedinih djelova šuma koja se sada odvija će, dugoročno, umanjiti vitalnost ovih ekosistema i u kombinaciji sa klimatskim promjenama može značajno ugroziti potencijal za razvoj održivog sektora šumarstva. Gubici zbog nedovoljnih ulaganja u upravljanje zaštićenim područjima u sljedećih 25 godina mogli bi da budu značajni (više od 30 miliona eura godišnje).

Tabela 2. Glavni pokretači gubitka biodiverziteta u Crnoj Gori

Ekosistemi / staništa	Direktni pokretači gubitka biodiverziteta (po kategorijama)				
	Promjena staništa	Prekomjerena eksploatacija	Zagađenje	Invazivne vrste	Klimatske promjene
Alpski	Konverzije pašnjaka u obradivo zemljište manjeg obima Zarastanje	Sječa			
Šumski	Sječa i raščičavanje na pojedinim lokacijama Šumski požari Izgradnja šumskih puteva	Sječa, uključujući nedozvoljenu Nekontrolisani lov Nekontrolisano sakupljanje šumskog voća i divljih biljaka	Zagađenje vazduha Odlaganje otpada iz obližnjih rudnika i industrija	Pojedine vrste drveća i insekti/gljive štetočine	Promjene u količinama padavina, suše
Suvi pašnjaci	Urbanizacija Širenje poljoprivrede		Neregulisano odlaganje otpada (divlje deponije)		
Slatkovodni	Isušivanje i/ili zasipanje lokvi i močvarnih područja Pretjerano bujanje podvodne vegetacije Uništavanje područja za mriješćenje; mijenjanje riječnih korita i hidrologije	Ribarstvo, uključujući nelegalne metode (ribolov van dozvoljene sezone, korišćenje električnih i drugih zabranjenih uređaja, korišćenje podvodne puške, itd.) Vađenje pijeska i šljunka	Eutrofikacija Odlaganje otpada u rijeke Industrijsko zagađenje (površinskih i podzemnih voda)	Povećanje populacije alohtonih ribljih vrsta	Poplave (povećana učestalost)
Morski	Uznemiravanja zbog korišćenja morskih voda u rekreativne svrhe Strukturne promjene na morskom dnu (zbog kočarenja, upotrebe dinamita, odlaganja čvrstog otpada)	Prekomjereni izlov, nedozvoljene metode u ribarstvu (uključujući sakupljanje školjki)	Ispuštanje otpadnih voda, eutrofikacija Zagađenje od pomorskog saobraćaja Marikultura	Balastne vode, uvođenje invazivnih vrsta	

Ekosistemi / staništa	Direktni pokretači gubitka biodiverziteta (po kategorijama)				
	Promjena staništa	Prekomjerena eksploatacija	Zagađenje	Invazivne vrste	Klimatske promjene
Priobalna	Izgradnja (turistički i stambeni kapaciteti, vikendice) Izgradnja infrastrukture Erozija (zbog izmijenjenih korita prirodnih kanala za odvođenje bujica) Uklanjanje vegetacije (drveća, makije) Uznemiravanje od strane posjetilaca	Eksploatacija pijeska Neregulirani lov Ispaša (lokalno) Sječa	Neregulirano odlaganje otpada (raštrkane divlje deponije) i otpadnih voda (septičke jame, direktna ispuštanja, zagađenje od poljoprivrede)		Veći intenzitet oluja i podizanje nivoa mora (što dovodi do erozije obale)
Karst	Uznemiravanje od strane posjetilaca Uklanjanje vegetacije (drveće, šibljice) Isušivanje lokvi	Neregulirano sakupljanje biljaka Neregulirani lov			Suše
Pećine		Neovlaštena istraživanja/ekspedicije			

Izvor: V Izvjestaj CBD

2.1.2 Zaštita prirode na lokalnom nivou

Nacionalnom strategijom biodiverziteta sa Akcionim planom za period 2010 – 2015. godine predviđene su određene obaveze lokalne samouprave. Isključiva obaveza lokalnih samouprava se odnosi na izradu Lokalnog akcionog plana za biodiverzitet i drugih aktivnosti kao što je revizija postojećih zaštićenih prirodnih dobara i stavljanje pod zaštitu novih područja prirode (Regionalni park i park prirode, spomenik prirode i predio izuzetnih odlika).

U konsultacijama Agencije za zaštitu životne sredine sa lokalnim samoupravama po pitanju aktivnosti koje su sprovedene na zaštiti biodiverziteta, kao i izradi Lokalnih akcionih planova za biodiverzitet, može se konstatovati, da su realizovane sljedeće aktivnosti:

1. Opština Berane

Usvojen Lokalni akcioni plan za biodiverzitet 2014-2018, u julu 2014. godine, i započela je njegova realizacija. U izradu Plana za biodiverzitet bile su uključene sve zainteresovane strane, i sprovedena je javna rasprava.

2. Opština Andrijevića

U izvještajnom periodu Opština Andrijevića je fokusirala svoje aktivnosti na finalizaciju procesa uspostavljanja regionalnog parka „Komovi“ zajedno sa Glavnim gradom i Opštinom Kolašin. Lokalni akcioni plan za biodiverzitet još uvijek nije izrađen.

3. Opština Bar

U Izvještajnom periodu u odnosu na aktivnosti u kontekstu zaštite prirode od strane opštine Bar nije bilo značajnijih aktivnosti. Izrada LEAB-a planirana je za narednu godinu.

4. Opština Danilovgrad

Opština Danilovgrad još uvijek nije uradila Lokalni akcioni plan za biodiverzitet.

5. Opština Tivat

Na sjednici Skupštine Opštine Tivat dana 23.07.2013. godine usvojen je Lokalni akcioni plan za biodiverzitet (LBAP) za period 2013. – 2018. godina. Realizacija plana je otpočela i kao najznačajnije aktivnosti izdvojili bi:

- Za zaštićeno područje Veliki gradski park u toku je izrada Studije zaštite, nakon toga će se donijeti akt o proglašenju ovog zaštićenog prirodnog dobra, čime će se izvršiti revizija statusa, kategorije, režima zaštite i granica.
- U kontekstu realizacije LEAB-a opštine Tivat oformljen je zeleni tim, čiji su članovi predstavnici javnih ustanova, te civilnog i nevladinog sektora sa teritorije opštine. Zeleni Tim je u periodu od usvajanja LBAP-a do septembra 2014. godine sproveo niz edukativnih kampanja i konkretnih akcija (sadnja, uklanjanje otpada i sl).
- Kada je riječ o finansijskim sredstvima u toku 2013. godine za aktivnosti Zelenog Tima, koje su sprovedene u cilju zaštite i unapređenja životne sredine, Opština Tivat je utrošila oko 13 940 €, kao i donacije od preduzeća „Adriatic marinas“ a.d. i „Luštica Development“ d.o.o., a u 2014 godini do sada je utrošeno 11 926 €.

6. Opština Herceg Novi

Opština Herceg Novi još uvijek nije donijela Lokalni akcioni plan za biodiverzitet ali je otpočela proceduru usvajanja i očekuje se da će dokument biti usvojen početkom 2015. godine. Od aktivnosti koje su sprovedene u izvještajnom periodu a tiču se zaštite prirode izrađena je revizija zaštićenog područja „Savinske Dubrave”.

7. Opština Kolašin

U izvještajnom periodu radilo se na uspostavljanju Regionalnog parka prirode „Komovi”. Lokalni akcioni plan za biodiverzitet još uvijek nije izrađen.

8. Opština Nikšić

U izvještajnom periodu u odnosu na mjeru „Stavljanje pod zaštitu novih zaštićenih područja prirode u cilju postizanja NSOR-om utvrđenog cilja da pod zaštitom bude 10% državne teritorije (ponovljeno i u Prostornom Planu Crne Gore do 2020)“ SO Nikšić, na sjednici održanoj 27.06.2014.godine, donijela je Odluku o proglašenju zaštićenog prirodnog dobra spomenika prirode “Gornjepoljski vir” (“Sl.list.CG – Opštinski propisi”, br.20/14 od 09.07.2014.godine). Površina zaštićenog objekta iznosi 2,21ha.

Lokalni akcioni plan za biodiverzitet još uvijek nije izrađen.

9. Prijestonica Cetinje

U toku je izrada Lokalnog akcionog plana za biodiverzitet Prijestonice 2014-2019.godine, plan je u fazi Predloga, planira se usvajanje u četvrtom kvartalu 2014.godine.

U cilju valorizacije Lipske pećine u turističke svrhe, određen je za upravljača Sekretarijat za planiranje i uređenje prostora i zaštitu životne sredine, uz saglasnost Ministarstva održivog razvoja i turizma i Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja. Sekretarijat za planiranje i uređenje prostora i zaštitu životne sredine je uradio petogodišnji plan upravljanja Lipskom pećinom, od strane radne grupe formirane od predstavnika službi i stručnih lica iz oblasti speleologije i biologije. Plan je usvojen i objavljen u „Službenom listu Crne Gore –opštinski propisi“, br.19/13. Zaštićeno prirodno dobro „Lipska pećina“ se dalo na korišćenje putem javno privatnog partnerstva Turističkom preduzeću „Lipska pećina“ d.o.o., po Ugovoru br. 01-031/13-1472 od 09.09.2013.godine.

10. Opština Kotor

Kada je riječ o izradi Akcionog plana za biodiverzitet od 2014-2019. godine, u Opštini Kotor aktivnosti na realizaciji istog su u toku i usvajanje se očekuje naredne godine.

Agencija za zaštitu životne sredine uz podršku UNDP-ja izradila je „Studiju izvodljivosti za marinsko zaštićeno područje Platomuni“ u narednom periodu razmotriće se mogućnosti stavljanja navedenog područja pod zaštitu.

11. Opština Pljevlja

Skupština Opštine Pljevlja usvojila je Lokalni akcioni plan za biodiverzitet opštine Pljevlja LBAP u martu 2011. godine i u kontekstu sprovođenja mjera iz LBAP-a Opštine Pljevlja realizovane su sljedeće aktivnosti:

- U okviru Gradskog parka izvršena je sanitarna sječa oštećenih stabala i čišćenje korita Breznice.
- Za ostvarivanje cilja Povećanje ribljeg fonda tokom ove godine sprovodile su aktivnosti na realizaciji Projekta „Izgradnja sistema za upravljanje otpadnim vodama u opštini Pljevlja“. Svrha pomenutog projekta je poboljšanje kvaliteta vode rijeke Čehotine i pritoka, zaštita podzemnih voda i poboljšanje stanja prirode. Projekat obuhvata: 1. Izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, 2. Izgradnju glavnog gradskog kolektora i 3. Regulaciju korita rijeke Čehotine.

12. Opština Žabljak

Opština Žabljak izradila Lokalni akcioni plan za biodiverzitet (2011.-2015.) koji je usvojen u lokalnom parlamentu. U izvještajnom periodu nije bilo značajnijih aktivnosti.

Podaci za ostale lokalne samouprave nijesu dostavljeni ili nije bilo sprovedenih aktivnosti.

Na osnovu gore navedenog, može se konstatovati da su kapaciteti lokalne samouprave kako finansijski tako i kadrovski ograničeni za implementaciju Nacionalne strategije biodiverziteta sa Akcionim planom za period 2010-2015. godine, ali da svakako Lokalne uprave pokazuju napor za sprovođenje aktivnosti definisanih Strategijom ili Lokalnim akcionim planovima, u skladu sa raspoloživim sredstvima i resursima.

III) Ocjena sprovedenih mjera očuvanja biološke i predione raznovrsnosti i zaštićenih prirodnih dobara

3.1 Akcioni plan (2010 – 2015): Pregled realizacije za period novembar 2013- novembar 2014. godine

Broj	Mjera/aktivnost	Nosilac aktivnosti	Rok/peri od sprovođenja	Realizacija
I) IZGRADNJA I JAČANJE DOKUMENTACIONE OSNOVE O BIOLOŠKOM DIVERZITETU				
1.	(i) Izrada knjige Flora Crne Gore	MORiT / MPRR /ZZP	2011-2013	U izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti na pripremi knjiga flore, usljed nedostatka finansijskih sredstava.
	(ii) Izrada Vegetacijske karte Crne Gore	MORiT / MPRR /ZZP/ UŠ	2011-2015	U izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti na pripremi vegetacijske karte usljed nedostatka finansijskih sredstava.
	(iii) Izrada knjige Fauna ptica Crne Gore	MORiT / ZZP	2011	U izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti po ovom pitanju.
2.	Izrada Programa dugoročnog istraživanja biološkog diverziteta u Crnoj Gori	MORiT / MPIN / MPRR / ZZP / PMF-B / IBM / PM i dr.	2011	U izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti po ovom pitanju.
3.	Revizija Programa monitoringa biodiverziteta	MORiT	2011-2015	Sveobuhvatna revizija Programa monitoringa nije rađena međutim Predlog programa monitoringa

				stanja životne sredine, čiji je sastavni dio i program monitoringa biodiverziteta koncipira se svake godine i dostavlja Vladi Crne Gore na usvajanje shodno Zakonu o životnoj sredini (SL. CG 48/2008)
4.	Inventarizacija i kartiranje rasprostranjenja endemičnih i zakonom zaštićenih biljnih (opciono i životinjskih) vrsta	MORiT / ekspertska i tim	2011-2011	Kroz realizaciju programa praćenja stanja biodiverziteta rađeno je inventarisanje na lokacijama koje su bile predmet realizacije programa monitoringa stanja biodiverziteta endemičnih i zakonom zaštićenih vrsta. Kartiranje kroz realizaciju projekata „Očuvanje i održivo korišćenje biodiverziteta na područjima Prespanskog, Ohridskog i Skadarskog jezera“ realizovano je uz podršku Vlade Njemačke preko GIZ-a.
5.	Identifikacija i izrada Nacionalne mreže područja Natura 2000	MORiT +	2011 – 01. 09. 2012	Kroz IPA 2012 program od strane Evropske Komisije odobren je projekat „Jačanje sistema zaštite životne sredine u Crnoj Gori“ čija se jedna komponenta odnosi na uspostavljanje Natura 2000 područja i kroz koji će se izvršiti: • Dopuna referentnih lista • Objedinjavanje podataka i formiranje centralne baze podataka • Dodatno mapiranje vrsta i staništa (Direktiva o staništima i pticama) • Predlog sistema monitoringa za vrsta i staništa • Konsultacije i podizanje svijesti • Potencijalno dopunsko usklađivanje legislative • Priprema predloga (dokumentacije) za Naturu 2000

				• Pripreme za razvoj planova upravljanja i mehanizma ocjene prihvatljivosti
6.	Prikupljanje i analiza podataka vezanih za pravednu raspodjelu koristi od genetičkog diverziteta	MORiT / ekspertska i tim	2012	Aktivnosti na ratifikaciji Protokola iz Nagoje su započete.
7.	Sjemenske sastojine – izrada planske dokumentacije i sprovođenje mjera	MPRR/UŠ		Nije bilo aktivnosti i izvještajnom periodu.
8.	Izrada Nacionalne klasifikacije staništa (katalog)	MORiT / ZZP/ NJNJF	2012	Kroz projekat „Jačanje kapaciteta javnog i civilnog sektora u Srbiji i u Crnoj Gori za primjenu EU propisa za zaštitu prirode“, urađen je nacrt kataloga staništa po Direktivi o staništima koji će kroz realizaciju budućeg IPA projekta biti dopunjen podacima sa terenskih istraživanja.
9.	Inventarizacija invazivnih, biljnih vrsta	MORiT / MPRR	2012	U izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti po ovom pitanju.
II) IZGRADNJA I JAČANJE INSTITUCIONALNIH I KADROVSKIH KAPACITETA ZA ZAŠTITU BIOLOŠKOG DIVERZITETA				
10.	Program edukacije i obuke za pitanja zaštite biodiverziteta, njegovog održivog korišćenja i pravedne raspodjele dobiti od korišćenja genetičkih resursa	MORiT / MPIN / MPRR / ZZP / PMF-B / IBM / PM / UŠ i dr.	2011-2015	Na Prirodno – matematičkom fakultetu se sprovode postdiplomske i doktorske studije iz oblasti biologije-ekologije, koje se, prije svega, odnose na istraživanje crnogorskog biodiverziteta. Na pomenutim studijama se sprovode ili su već sprovedena istraživanja iz botanike, zoologije i algologije. Takođe, na dva privatna Univerziteta Mediteran i Univerzitet „Donja Gorica“ otvoreni su studijski master programi po ovim pitanjima.

III) POVEĆANJE EFIKASNOSTI ZAKONSKOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA U OBLASTI ZAŠTITE BIODIVERZITETA / ZAŠTITE PRIRODE				
11.	Izrada Akcionih planova za biodiverzitet u svim opštinama	LS	2011	Četri opštine su donijele Lokalne akcione planove dok je još četiri opštine započelo proces izrade ili usvajanja.
12.	Donošenje propisa predviđenih Zakonom o zaštiti prirode i usklađivanje drugih sektorskih zakona sa ovim zakonom, propisi za GMO	MORiT /MPRR / MZ	2011-2015	Propisi za GMO su doneseni i usklađeni.
13.	Sprovođenje kampanje jačanja javne svijesti za poštovanje zakona koji su relevantni za zaštitu prirode / biodiverziteta	MORiT /MPRR/ AZŽS	2011-2015	U izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti po ovom pitanju.
14.	Sprovođenje Nacionalnog Programa za Integraciju Crne Gore u Evropsku Uniju (NPI) za period 2008 – 2012, u dijelu koji se odnosi na zaštitu prirode/biodiverziteta	MORiT	2011-2013	U kontekstu integracija Crne Gore u Evropsku Uniju (NPI) realizovane su brojne pripremne aktivnosti na otvaranju Poglavlja 27 Životna sredina. S tim u vezi kroz IPA 2012 program aplicirano je kod Evropske Komisije i odobren je projekat IPA „Jačanje sistema zaštite životne sredine u Crnoj Gori“ čija se jedna komponenta odnosi na uspostavljanje Natura 2000 mreže područja što je jedna od glavnih obaveza na putu EU integracija kad je riječ o zaštiti prirode. U toku je i izrada prvog nacrta Strategije aproksimacije sa akcionim planom.
15.	Prilagođavanje i izgradnja mehanizma za učešće javnosti i zainteresovanih grupa u procesima donošenja odluka vezanih za biodiverzitet.	Svi organi i institucije	2010-2015	Mehanizam ojačan kroz izmjene i dopune Zakona o zaštiti prirode (Službeni list RCG 51/08 i 64/13). Omogućeno je učešće javnosti u usvajanju propisa, strategija i planova.
16.	Komunikaciona Strategija	MORiT	2011-2015	U izvještajnom periodu nije bilo

	za promociju Strategije i sprovođenje kampanje za jačanje svijesti o zaštiti biodiverziteta	T		aktivnosti po ovom pitanju.
17.	Izrada Nacionalnog Akcionog Plana za klimatske promjene	MORI T	2012	Aktivnosti u pravcu izrade Nacionalne strategije za klimatske promjene su u toku; nacrt Druge nacionalne komunikacije prema UNFCCC je pripremljena i početkom 2015. biće upućena Vladi na usvajanje.
IV) SPRJEČAVANJE I UBLAŽAVANJE PRITISAKA NA EKOSISTEME				
18.	Izrada Programa zaštite šumskih ekosistema u postojećim i planiranim zaštićenim područjima prirode	MPRR / MORI T	2012	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja u kontekstu navedene aktivnosti realizovalo obuke o metodologiji integrisanja zahtjeva Natura 2000 u planiranje gazdovanja šumama. Pomenuta aktivnost se sprovela u okviru projekta „Podrška za izgradnju kapaciteta u sektoru šumarstva“, koji je većinski finansiran od strane EU, a implementiran kroz FODEMO projekat.
19.	Borba protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu	MPRR/ MUPZZ S/UŠ		Donešen je Nacionalni akcioni plan za borbu protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu. Shodno donešenom Planu, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume u saradnji sa drugim subjektima, rade na realizaciji planiranih aktivnosti kontinuirano.
20.	Sprovođenje istraživanja u šumskim staništima	MPRR/ MORI T/ UŠ		U okviru Projekta „Poboljšanje baze šumsko-ekoloških podataka za održivo gazdovanje šumama i zaštitu šumskih vrsta u Crnoj Gori“ kog podržava Njemačka fondacija za zaštitu životne sredine, definišće se Metodologija za mapiranje šumskih staništa. Ovo je

				prva godina projekta a projekat će trajati i naredne godine.
21.	Učešće u aktivnostima Nacionalne Inventure Šuma	MPRR/ UŠ		Nacionalna inventura šuma - terenski radovi završeni su 2010. god., sređivanje baze podataka i analiza podataka urađeni su 2011 i 2012. god., a 2013. god. urađen je završni izvještaj. Ova aktivnost je u potpunosti završena.
22.	Uspostavljanje šumarskog informacionog sistema i dalji razvoj GIS-a u šumarstvu	MPRR/ MUPZZ S/UŠ		Kao nastavak prethodnih aktivnosti po ovom pitanju u okviru IPA projekata – podrška za izgradnju kapaciteta u sektoru šumarstva krajem 2013. godine uspostavljen je pilot projekat ŠIS-a u PJ Pljevlja, PJ Rožaje, MPRR – Podgorica. Zavisno od potreba i pokazanih rezultata vršiće se dalja dogradnja i razvoj ŠIS-a (u saradnji sa Ministarstvom za informaciono društvo i tehnologije).
23.	Sprovođenje monitoringa i istraživanja u vodenim i močvarnim staništima	MPRR/ MORIT/ UV		U izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti po ovom pitanju.
24.	Povećanje izdvajanja finansijskih sredstava za praćenje stanja šumskih ekosistema, uključujući i praćenje zdravstvenog stanja šuma u okviru Programa monitoringa životne sredine	MORIT/ MPRR/ UŠ	2011-2015	U izvještajnom periodu nije bilo povećanja izdvajanja finansijskih sredstava.
25.	Ugradnja mjera i uslova za zaštitu biodiverziteta i zaštite prirode u propise i dokumente u privrednim oblastima	MPRR	2010-2015	MPRR navedenu problematiku ugrađuje kroz podzakonska akta, dokumenta i plansku dokumentaciju. Stoga, Prilikom izrade programa gazdovanja šumama pribavljaju se uslovi zaštite prirode od nadležnog organa uprave, i nakon izrade a prije usvajanja pribavlja se i mišljenje ministarstva nadležnog za poslove zaštite životne sredine.
26.	Identifikacija morskih staništa značajnih za zaštitu biološkog	MORIT / MPRR	2010	U izvještajnom periodu Agencija za zaštitu životne sredine uz podršku UNDP-ja, i saradnjusa svim

	diverziteta			relevantnim institucijama uradila je „Studiju izvodljivosti za uspostavljanje marinskog zaštićenog područja Platamuni“.
27.	Izrada metodologije za utvrđivanje brojnosti divljači i utvrđivanje stanja populacija divljači za sva lovišta	MPRR / MORIT LS /	2010-2012	Urađen je Nacrt metodologije za monitoring divljači, vođenje evidencije, ustanovljavanje bioloških pokazatelja usklađenosti divljači sa životnom sredinom i metodologija za ocjenjivanje štete od divljači i na divljači.
28.	Izrada akcionih planova za pojedinačne vrste divljači	MPRR/ LS / UŠ/ MUPZZ S / ZZZP	2011-2013	Još uvijek nije započeta izrada dokumenta.
29.	Program identifikacije divljih biljnih i životinjskih vrsta za koje je potrebno prioritarno izraditi akcione planove / programe zaštite - Izrada i sprovođenje akcionih planova za kritično ugrožene domaće pasmine i sorte, programa uzgoja i držanja domaćih pasmina i sorti	MORIT MPRR	2012	Nije bilo aktivnosti u izvještajnom periodu.
27.	Sprovođenje Strateške i Procjene uticaja na životnu sredinu i ocjene prihvatljivosti za prirodu za zahvate, koncesije i radove u šumarstvu i vodoprivredi	MPRR	2011-2015	Strateške i Procjene uticaja na životnu sredinu su realizovane za planove, programe i projekte koji zahtijevaju takve procjene.
28.	Izrada preostalih ribarskih osnova, prioritarno za Skadarsko jezero.	MPRR	2011-2012	U Izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti.

V) INTEGRACIJA ZAŠTITE BIOLOŠKOG DIVERZITETA U SEKTORIMA: (i) TURIZAM, (ii) PROSTORNO PLANIRANJE I (iii) IZGRADNJA KRUPNE INFRASTRUKTURE

29.	Obezbijediti funkcionisanje sistema Strateške i Procjene uticaja zahvata na životnu sredinu i integraciju zaštite biološkog diverziteta u sektorima	MORiT / ME / MSPT / MPRR / LS	2011-	Strateške i procjene uticaja na životnu sredinu redovno se sprovode. Međutim, postoji dosta prostora za poboljšanja procjena uticaja na biodiverzitet. Manjak odgovarajućih informacija o biodiverzitetu i njegovoj vrijednosti, kao i nedovoljna međusektorska saradnja glavni su faktori koji doprinose konstatovanim slabostima.
30.	Propisati postupak licenciranja / izdavanja ovlašćenja za izradu Strateške - i Procjene uticaja zahvata na životnu sredinu i izraditi popis ovlaštenih lica i institucija za izradu tih studija	MORiT	2011	Mjeru treba preformulisati kroz reviziju strategije jer nije adekvatno definisana stoga nije moguće navesti status realizacije aktivnosti.
31.	Ugradnja mjera i smjernica zaštite biološkog diverziteta u strategije, zakone, propise, programe i planove iz sektora: (i) turizam, (ii) prostorno planiranje i (iii) krupna infrastruktura	MORiT / ME / MSPT / MPRR	2011-	Izradom strategija, zakona, podzakonskih akata i planske dokumentacije ugrađuju se mjere i smjernice zaštite biološkog diverziteta kao i sprovođenjem postupka Strateške procjene uticaja na životnu sredinu. U Izvještajnom periodu donešen je i Prostorni plan posebne namjene nacionalni park „Lovćen“ do 2020. Godine.
32.	Identifikacija potencijalnih područja za razvoj ekoturizma.	MORiT / MPRR	2011	Aktivnosti na realizaciji ove mjere su kontinuirane.
33.	Propisati standarde i kriterijume za razvoj ekoturizma u zaštićenim područjima prirode	MORiT /	2011	U ovom dijelu, korisno je napomenuti da je Zakonom o turizmu (Službeni list Crne Gore broj: 61/10) definisan eko lodge kao ugostiteljski objekat smješten u zoni nacionalnog parka ili njegovoj neposrednoj blizini, sa neznatnim štetnim uticajem na prirodnu okolinu, i koji je projektovan, dizajniran i konstruisan tako da

				bude ekološki održiv i prihvatljiv, uključujući najviše ekološke standarde (korišćenje solarne energije, korišćenje sistema prikupljanja kišnice, korišćenje snage vjetra i drugih obnovljivih izvora energije i dr.). U saradnji sa GIZ-om, pripremljena je i brošura <i>“ECO lodge koncept u Crnoj Gori”</i> , sa smjernicama za razvoj ovog ugostiteljskog objekta. Implementacionih mjera nije bilo u izvještajnom periodu.
34.	Ugradnja mjera i smjernica za zaštitu biološkog diverziteta u strategije i master planove za turizam	MORiT /	2010	Zakonske odredbe su usvojene, mjere i smjernice za zaštitu biodiverziteta su prepoznate i integrisane (npr. kroz postupak strateške procjene). Neophodno je dodatno ojačati sisteme strateške procjene i planiranja i unaprijediti međusektorsku saradnju.
35.	Izrada i uspostavljanje sistema praćenja broja posjetilaca i uticaja posjetilaca u zaštićenim područjima prirode, prioritetno za nacionalne parkove	MORiT / JPNPCG	2012	Duži niz godina u kontinuitetu, uspostavljan je sistem monitoringa broja posjetilaca, tako da nacionalni parkovi raspolažu sa svim relevantnim podacima o broju, strukturi, vremenskom periodu i intenzitetu zadržavanja posjetilaca u nacionalnim parkovima. Ne raspolažu sa mjerljivim podacima kakav je njihov uticaj na prostor.
36.	Zaštitita biološkog i predionog diverziteta od negativnog uticaja turizma na Primorju, kroz prostorno plansku dokumentaciju i druge planove i programe razvoja (→izrada Studije).	MORiT /	2011-2012	Ovo je kontinuirana aktivnost. Svakako značajan iskorak napravljen je realizacijom projekta „Program upravljanja obalnim područjem“ (CAMP) koji se realizuje u saradnji Ministarstva održivog razvoja i turizma i UNEP/MAP-a. U kontekstu preporuka za upravljanje urađena je detaljna studija biodiverziteta kao i mapiranje u Gis-u staništa i vrsta na bazi dostupnih podataka i na

				osnovu toga urađena je studija osjetljivosti i ranjivosti kao podloga u daljim postupcima razvoja plana i planiranja uopšte.
37.	Izrada: a) planova upravljanja turističkim aktivnostima, b) planova za ustanovljavanje vodičke službe, c) planova interpretacije prirode/biološkog diverziteta i d) planova edukacije posjetilaca u zaštićenim područjima prirode, i to kao integralnih dijelova planova upravljanja, prvenstveno nacionalnih parkova	JPNPCG	2012	U petogodišnjim planovima upravljanja inkorporirane su mjere upravljanja turističkim aktivnostima (rafting, posmatranje ptica, pješačenje, planinarenje, biciklizam) koji se kroz godišnje programe upravljanja intenzivno sprovode na prostorima nacionalnih parkova.
38.	Izrada Plana zaštite biološkog diverziteta od negativnih uticaja turizma u zaštićenim područjima prirode	MORiT / JPNPCG	2012	Nije bilo aktivnosti u izvještajnom periodu.
39.	Propisivanje obaveze izrade stručne podloge (bazne studije) vezane za zaštitu biološkog diverziteta i zaštitu prirode za potrebe izrade prostorno-planske dokumentacije	MORiT	2011	Kroz realizaciju „Program upravljanja obalnim područjem Crne Gore“ (CAMP) urađene su bazne studije i biće korišćenje i u razvoju budućeg prostornog plana za obalno područje.
40.	Uključivanje obaveze vrednovanja prostora sa aspekta zaštite biodiverziteta / zaštite prirode u okviru programskih zadataka	MORiT	2010-	Obezbijedena je kontinuirana realizacija ove mjere.

	za izradu prostorno – planske dokumentacije			
41.	Obezbjedenje integracije mjera zaštite prirode/biološkog diverziteta u glavnim razvojnim oblastima i sektorima koji se obrađuju u okviru prostorno – planske dokumentacije	MORiT	2010-	Kontinuirana aktivnost.
42.	Integrisanje zahtjeva za zaštitu biološkog diverziteta / zaštite prirode u planovima za razvoj saobraćajne infrastrukture	MSPT / MORiT	2010-	Zahtjevi u pogledu zaštite biodiverziteta se sve više uzimaju u obzir prilikom planiranja izgradnje saobraćajne infrastrukture (nedavni primjeri uključuju rekonstrukciju regionalnih puteva, obnovu djelova željezničke mreže, izradu studija za procjenu rizika od morskog zagađenja plovilima i mapiranje osjetljivosti mora, itd.).
43.	Sprovođenje analize uticaja saobraćajne infrastrukture na ugrožene vrste ptica močvarnih i vodenih staništa	MSPT / MORiT	2010-	U izvještajnom periodu, nije bilo radova većeg obima na infrastrukturi iz oblasti vazdušnog saobraćaja, a samim tim nijesu rađene analize uticaja saobraćajne infrastrukture na ugrožene vrste ptica močvarnih i vodenih staništa.
44.	Saradnja između sektora zaštite prirode i saobraćaja na uspostavljanju monitoringa biološkog diverziteta	MSPT / MORiT	2010-	U izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti.
45.	Ugradnja mjera za zaštitu vrsta, staništa i predjela pri planiranju izgradnje energetskih objekata	ME / MORiT	2010-	Pri planiranju izgradnje energetskih objekata u proteklom periodu kroz instrumente Strateške i procjene uticaja projekata na životnu sredinu nastojalo se da se mjere zaštite vrsta, staništa i predjela propišu. Stepen integracije mjera nije još uvijek procijenjen.

46.	Jačanje načela zaštite biološkog diverziteta u postupku izrade studija uticaja na životnu sredinu od izgradnje hidroelektrana na Morači	ME / MORiT	2010-	Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu Detaljnog prostornog plana za višenamjenske akumulacije na rijeci Morači je u procesu dopune, a na osnovu komentara i sugestija dobijenih od starne zainteresovane javnosti, dobijenih u toku sprovedenih Javnih rasprava za Nacrt DPP-a i Izvještaj o SEA. Shodno pomenutim komentarima i sugestijama, a u odnosu na kvalitet Izvještaja o SEA, pristupilo se izradi dopunskih istraživanja u cilju pronalaženja optimalne varijante hidroenergetskog sistema na rijeci Morači, kojim će se dobiti podaci neophodni za očuvanje biodiverziteta i predione raznovrsnosti područja obuhvata plana, a koji mogu biti ugroženi ili trajno izgubljeni realizacijom predmetnog plana. Agenciji za zaštitu životne sredine kao nadležnom organu za izdavanje saglasnosti na Izvještaj o SEA, još uvijek nije podnijet Zahtjev za Izdavanje saglasnosti na Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu DPP-a za prostor višenamjenskih akumulacija na rijeci Morači. Nakon usvajanja istog, te dobijanja uslova za usvajanje predmetnog plana, pristupiće se sprovođenju tenederskog postupka za izbor koncesionara. Izabrani koncesionari će biti u obavezi da prođu postupak procjene uticaja na životnu sredinu, a kroz izradu Elaborata o procjeni uticaja izgradnje višenamjenskih akumulacija na životnu sredinu.

VI. STAVLJANJE POD ZAŠTITU NOVIH ZAŠTIĆENIH PODRUČJA PRIRODE

47.	Stavljanje pod zaštitu novih zaštićenih područja prirode u cilju postizanja NSOR-om utvrđenog cilja da pod zaštitom bude 10% državne teritorije (ponovljeno i u Prostornom Planu Crne Gore do 2020.god.)	MORiT / MPRR / ZZP / LS	2011 -2015	Urađena je studija za područje Gornje-poljskog Vira Opštini Nikšić je usvojila Akt o proglašenju. Tokom, 2014. izradila se Studije izvodljivosti za uspostavljanje morskog zaštićenog područja Platanuni. Očekuje se usvajanje Akta o proglašenju za regionalne parkove „Piva” i Komovi”.
48.	Revizija statusa, kategorije, režima zaštite i granica postojećih zaštićenih područja prirode	MORiT / ZZP / LS	2011 -2015	Od strane Opštine Herceg Novi pokrenuta je inicijativa revizije i izrade Studije zaštite za područje “Savinska Dubrava” što je i realizovano. Takođe, jedna od komponenti UNDP GEF projekta Jačanje sistema održivosti zaštićenih područja Crne Gore (PAS) je i aktivnost “Revalidacije sistema zaštićenih područja” gdje je u okviru mogućnosti predviđenih finansijskih sredstava do sredine 2014. godine izvršena analiza dostupne dokumentacije, postojanje novijih podataka, stanje na terenu i definisane preporuke za dalje aktivnosti u odnosu na potrebe revizija statusa, kategorija i granica. Takođe, u izvještajnom period od strane Opštine Tivat podnjet je zahtjev za reviziju statusa zaštićenog prirodnog dobra “Gradski park u Tivtu”. Izrada Studije zaštite od strane Agencije za zaštitu životne sredine je u toku.

VII. POVEĆANJE EFIKASNOG UPRAVLJANJA ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA PRIRODE

49.	Ustanovljavanje upravljača za sva zaštićena prirodna dobra	MORIT / ZZP / LS	2010 -2015	Izmjenama i dopunama zakona o zaštiti prirode Morskom dobru je povjereno upravljanje zaštićenim područjima u zoni Morskog Dobra. Sistem upravljanja postoji samo za kategoriju nacionalnih parkova. Za niže kategorije zaštite, za koje su nadležne lokalne samouprave, ne postoji uspostavljen sistem zaštite a u malom broju slučajeva imenovan je upravljač (»Arboretum«, brdo »Trebjesa« i Lipska Pećina). Razmatraju se i moguće upravljačke opcije budućih regionalnih parkova Piva i Komovi. Od strane Agencije za zaštiti životne sredine, uz podršku UNDP-ja urađena je studija „Analiza opcija za upravljanje zaštićenim područjima u Crnoj Gori“
50.	Učešće lokalnog stanovništva u upravljačkim strukturama zaštićenih područja prirode, prioritetno nacionalnih parkova.	JPNPCG / LS	2010 -2011	U skladu sa strateškim ciljem definisanim u petogodišnjem Planu upravljanja (2011 – 2015), Uprava Nacionalnog parka sprovodi aktivnosti koje za cilj imaju unapređenje saradnje sa lokalnim stanovništvom i čija realizacija se prati kroz godišnje planove upravljanja kao na primjer: održavanje sastanaka sa lokalnim organizacijama u cilju koordinacije određenih aktivnosti, razmjene informacija o zaštiti prostora Parka, boljem razumjevanju režima upravljanja u Parku i uvažavanja svih na zakonu zasnovanih potreba stanovništva.
51.	Analiza kapaciteta nosivosti (carrying capacity) nacionalnih parkova Crne Gore	JPNPCG / MORIT	2010-	Nijesu otpočele aktivnosti na realizaciji ove mjere.

IV) Podaci o korišćenju finansijskih sredstava za zaštitu prirode

U odnosu na projekte koje u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma i ostalim relevantnim institucijama u Crnoj Gori realizuje UNDP u 2014. godini za potrebe realizacije projektnih aktivnosti koje su povezani sa zaštitom prirode ukupno je izdvojeno 534,724\$ od čega UNDP GEF projekti Kataliziranje finansiranja zaštićenih područja u Crnoj Gori (PAF) 219,470\$, Jačanje sistema održivosti zaštićenih područja Crne Gore (PAS)- 184,980\$, Revizija Nacionalne strategije biodiverziteta sa akcionim planom (BSAP) 86,466\$ i za Program upravljanja obalnim područjem Crne Gore (CAMP CG)- 43,808\$.

U 2014. godini je budžetom Agencije za zaštitu životne sredine predviđeno izdvajanje od 10.000,00 € za realizaciju *Programa monitoringa stanja* u životnoj sredini – segment biodiverziteta.

Kroz IPA 2012 program aplicirano je kod Evropske Komisije i odobren je projekat IPA „Jačanje sistema zaštite životne sredine u Crnoj Gori“ čija se jedna komponenta odnosi na uspostavljanje Natura 2000 mreže područja i čija je vrijednost 2.8 miliona eura.

V) Procjena potrebe izmjene i dopune strategije

Na Desetom sastanku Ugovornih strana Konvencije o biodiverzitetu, koji se održao u Nagoji, Japan, od 18-29. oktobra 2010. godine, usvojen je Strateški plan za biodiverzitet za predstojeću dekadu, koji sadrži 5 opštih ("Aichi Biodiversity Targets") i niz specifičnih ciljeva. Imajući u vidu definisane nove ciljeve CBD-a do 2020. godine, kao i dinamiku realizacije mjera Akcionog plana Nacionalne strategije biodiverziteta 2010-2015 evidentna je potreba **revizije Nacionalne strategije biodiverziteta sa akcionim planom**. S tim u vezi, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je u saradnji sa Kancelarijom Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori uz podršku Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF 5) implementira projekat za reviziju postojeće Nacionalne strategije biodiverziteta sa akcionim planom za period 2010- 2015. Takođe, izradio se i V Nacionalni izvještaj o implementaciji Konvencije o biološkoj raznovrsnosti. U kontekstu realizacije projektnih aktivnosti izrađen je nacrt revidovane Nacionalne strategije biodiverziteta. Formulisanje nacionalnih ciljeva u nacrtu ažurirane SBAP urađeno je u skladu sa smjernicama Desete COP (Konferencije država potpisnica UNCBD) i Aiči ciljevima. Ciljevi su takođe usaglašeni sa Strategijom biodiverziteta EU. Trenutno se radi na procesu konsultacija i finalizaciji dokumenta

VI) Drugi podaci od značaja za zaštitu i očuvanje prirode

U Proteklom period od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma donijet je Pravilnik o sadržaju, načinu uspostavljanja i vođenju katastra speleoloških objekata (Sl. CG. 22/2014) i time se ostvarila zakonska osnova za izradu katastra speleoloških objekata. Svrha izrade katastra speleoloških objekata za jednu državu je od velikog značaja, jer se na taj način identifikuju i prikupljaju podaci koji se mogu koristiti za razne potrebe: speleološke, naučne, obrazovne, vodoprivredne, privredne, a posebno su značajni za valorizaciju speleoloških turističkih lokaliteta koji mnogim zemljama u svijetu donose velika finansijska sredstva. Stoga Agencija za zaštitu životne sredine je, u saradnji i kroz UNDP GEF projekat „Jačanje sistema održivosti zaštićenih područja Crne Gore“, pokrenula inicijalnu aktivnost uspostavljanja katastra speleoloških objekata. Glavni cilj ovog projekta je prikupljanje podataka i formiranje elektronske baze podataka koja će objediniti sve postojeće podatke dosadašnjih istraživanja na području Crne Gore, i u manjem obimu na terenu izvršiti reviziju dosadašnjih istraživanja u najznačajnijim objektima. Kroz isti projekat finansira se i izrada studije zaštite za regionalni park “Dragišnica”.

Takođe, kroz projekat "Izgradnja kapaciteta za integrisanje principa zaštite životne sredine u investiciono razvojne odluke" radiće se na formiranju Herbara Crne Gore.

Važno je istaći da Zakon o nacionalnim parkovima (Sl. br. 56/09 i 28/2014), koji je usvojen tokom 2014. godine po prvi put uvodi mogućnost primjene pristupa ekosistemskih usluga u upravljačku praksu što se smatra veoma značajnim u kontekstu plaćanja usluga ekosistema koje će doprinijeti njihovom održavanju i adekvatnijoj zaštiti i valorizaciji.

Zaključak

Akcioni plan Nacionalne strategije biodiverziteta 2010-2015 sadrži 54 mjere i aktivnosti grupisane oko sedam tema koje korespondiraju sa ključnim izazovima u zaštiti biodiverziteta u Crnoj Gori. Napredak u realizaciji Nacionalne strategije biodiverziteta sa Akcionim planom 2010.-2015. je umjeren, a značajan broj važnih mjera koje se nalaze u AP vjerovatno neće biti realizovan do 2015.

Generalno relevantne institucije koje se bave zaštitom prirode i lokalne samouprave ističu problem nedovoljnih i veoma ograničenih finansijskih sredstava koje se izdvajaju za ovu oblast pa i samu realizaciju mjera koje su definisane aktuelnom Nacionalnom strategijom biodiverziteta sa Akcionim planom 2010.-2015. To takođe uzrokuje i nedovoljan obim podataka i informacija o stanju i statusu biodiverziteta koje bi na odgovarajući način mogle biti relevantna podloga za donošenje odluka. Takođe, i problematika nedovoljnih

kadrovskih kapaciteta koji bi se bavili ovim pitanjima u buduće predstavlja evidentan problem.

Imajući na umu značaj pitanja zaštite prirode za Evropsku zajednicu i Ujedinjene Nacije i obim aktivnosti koje nas očekuju na putu evropskih integracija vezano za ovu temu smatramo neophodnim da se rešavanju navedenih pitanja ozbiljno i planski pristupi u narednom periodu.

